

První pastýřský list

J. Exc. nejdůstojnějšího pána Th. Dr. Josefa Berana,
arcibiskupa pražského a primasa českého

Nejmilejší!

»Raduje raduji se v Pánu a duše má plesá v Bohu mém,« tak píše Církev sv. slovy Isaiáše proroka (61, 10) ve vstupu mešním dnešního svátku. Je to jásoť Neposkvrněné, která i tímto Magnificat děkuje Hospodinu. »Neboť« — tak volá — »oděl mne v roucho spásy a zahalil mne oděvem spravedlnosti jako nevěstu okrášlenou svými skvosty.« (V témže vstupu mešním.)

Vy, kdož mne znáte, chápete, s jak radostnou vděčností jsem opakoval slova ta i já v milostivý den svého svčení na biskupa. Připojoval jsem k nim upřímnou prosbu, aby všechna zevní sláva a nádhera, provázející významné a historicky památné obřady, vyzněla v mohutnou oslavu Té, o níž znovu mešní liturgie zpívá: »Ty jsi sláva Jerusálema, ty jsi radostí Israele, ty jsi ctí lidu našeho« (Graduále mešní. Judit. 15, 10). »Všecka jsi krásná, Maria, a poskvrny prvotní není na tobě.« (Tamt. Vel. 4, 7.)

Ano, Marii buď chvála, dík a čest; vždyť ona chránila mne ve dnech věznění a strádání dachovského, Maria ve svůj nejradostnější svátek připravila mi radost, již nenacházím rovné mezi největšími radostmi tohoto světa.

Chci jí být za to vděčný po celý svůj život. Zasvěcují tedy dnes sebe i svou arcidiecési znovu Neposkvrněnému Srdci Mariinu a zasvěcení to se vynasnažím uskutečňovat horlivým naplňováním svého vznešeného úřadu.

Neposkvrněná v Lurdech nás vede k Nejsvětějšímu. Proto povinnosti svého biskupského úřadu shrnuji ve své heslo, jež dnes slavnostně vyhlašuji:

Eucharistia et labor — Eucharistie a práce.

I.

Práce — především. — Byl jsem zvyklý od mlada propracovávat se, úsilně se propracovávat k cíli. Se žalmistou Páně (Žalm 37, 16) jsem mohl říci vždycky: »Chudý jsem já a v práci od mladosti své.« Nelekám se ani nyní práce. Vždyť je mi vzorem Mistr náš, Ježíš Kristus, který nejenže do 30. roku věku svého pracoval jako dělník v tesařské dílně svého pěstouna, ale který i pak ve svém veřejném životě neúnavně sloužil všem, zejména nemocným, trpícím, hříšníkům a dětem. A sv. Pavel, když se cítil nutkán chlubit se (2. Kor. 11,

30; 12, 1), výslovně napsal: »V pracích jsem býval přehojně« (11, 23), což v dalším plasticky rozvádí a končí: »Nadto ve velkých námahách, v nočních bděních často, v zimě a nahotě. Nehledě k tomu pak denní nával ke mně, péče o všechny církevní obce.«

Buďme my, jež Kristus Pán určil za své spolupracovníky na vinici Boží, příkladem a vzorem mužné, obětavé, nezištné a zároveň účelné práce. Není bezvýznamné, že náš Pán srovnával práci naši s prací zemědělců (Mk 4, 3 a nn. s rozsevači, s vinaři Mt 20, 1 a nn, ženci Lk 10, 2) a častěji bychom měli rozjímat i jeho slova: »Chci vás učiniti rybáři lidí.« Přišel k nim, když se celou noc marně lopotili (Lk 5,5). Co obětí vyžadovala práce rybářů na jezeře Genezaretském. Nemůže být jiná ani práce naše.

A díky Bohu, i u nás se teď už oceňují práce duchovní. I nejširší vrstvy dělného lidu hodnotí stejně práci rukou jako práci ducha. Ostatně i práce rukou je konec konců práce ducha. Když někdy slychám nebo čítám zdůrazňovat, že je práce rukou stejně třeba jako práce mozku, vždy se mi vybaví ony dlouhé dny, kdy z vůle Boží i já jsem se měl seznámit s tělesnou prací. Začal jsem nádeničinou na urovnávání hřiště a přes okopávání zoraného pole, práci v koželužně, v přádelně, cementárně a na »Reichsbahnu« dospěl jsem k metařství, punčochářství a zelinářství.

Když jsem v Terezíně po prvé vzal do ruky krumpáč a lopatu, měl jsem brzy ruce tak zedrané, že můj kamarád — byl z Libně, nechť je mu vzpomínka tato pozdravem, dostal-li se domů — se mne zhrozil. A tehdy mně řekl: »Divím se ti, jsi přece inteligent. I při práci s motykou musíš myslet, tak, abys si s ní hrál. Podívej, ruce mám jako pískař.« — A když v Dachau onen povedený »kápo« pozoroval, jak se neobratně oháním koštětem, dal se mi do smíchu: »Nač jsi studoval? I při metařství se musíš myslet.« Ano, ruce a mozek pracují — a musíme s vděčností obdivovat Tvůrce, jenž náš organismus, naše tělo se všemi jeho součástmi tak vhodně uzpůsobil, že nejdovedněji sestavený robot je ubohou napodobeninou — ale i jinak: robot není člověk, a práce ruky a mozku musí řídit něco vyššího, co je zdrojem života, duch.

A tak, jestliže jsem se naučil vlastní zkušeností po tři leta svého věznění vážiti

si tělesné práce, vzrostlo tím jenom i mé zhodnocení práce duchovní, a třebaže můj úřad mi vykazuje obor práce převážně duchovní, přece, když by to bylo nutno, neváhal bych ani nyní přiložit ruku k práci fyzické. I velký Pavel se chlubil: »Až do této chvíle pracujeme prací rukou svých« (I. Kor. 4, 11), a právě v Korintě podle záznamu sv. Lukáše (Sk. Ap. 18, 3) spolu s Akvilou a Priscilou se věnoval státnictví.

Zařadme se tedy, každý na svém místě a svým způsobem, do pracovního dvouletého plánu naší vlády a vzývejme Boha o pomoc a požehnání. Žalm 126, 7. 1. nám připomíná: »Nestaví-li Hospodin domu, nadarmo pracují, kdož jej staví.« A tu několik upřímných slov. Naši bratři a sestry, kteří o sobě říkají, že nevěří v Boha, považují za nesmysl světít neděle a svátky. Okrádá se prý tím stát o cenné pracovní hodiny.

Přátelé — a myslím, že mám právo i vás nazvat přáteli, neboť všichni chceme jen dobro naší republice — popřejte nám možnost zdravé konkurence. Tvrdíte, že bez pracovních směn v neděle a svátky by nebylo možno uskutečnit dvouletku. Nechte nás světít neděle a svátky, jak nám to naše víra ukládá. Nenuťte k práci ty, kdož se cítí ve svědomí zavázáni světít neděle a svátky.

Zvýšíme pracovní tempo i výkonnost ve dny pracovní, a předstihneme ostatní výsledky. Kde Bůh žehná, tam se všechno daří. Naopak »bez Božího požehnání márně lidské namáhání«. A jako nepoctivý majetek nikomu nikdy na dlouho neprospěl, tak ani hodiny a půlhodiny Bohu ukradené nemohou být požehnané. Nelze také za spravedlivou prohlašovat dvojnásobnou mzdu za pracovní výkony ve dny klidu od práce, nejsou-li přikázány přímo od zaměstnavatele, jak musí být jasné každému, kdo neztratil úplně smysl pro právní řád a právní hodnoty.

Práce, ano práce, a zase práce, práce účelná a neúnavná, to nechť je našim programem, a k takové práci věřící katolíci se svým duchovenstvem podávají ruce všem pracujícím a všichni se vynasnažíme, aby to byla práce plodící požehnání. Co k tomu dopomůže?

II.

Eucharistie. — Je dosud v živé paměti krásné a mužné slovo známého znalce sociálních i kulturních poměrů (Dr. Stránský v projevu o svátcích dne 5. července 1946.) »Modlitba bez práce je málo, ale práce bez modlitby není nic.« Proto vedle práce stavím Eucharistii.

Z věřící básnické duše Jablonského vyzrála hluboká věta: »Od prachu až k cherub trůnu svět je plný zázraků.«

Jen když sluneční paprsky prosvěcují vzduch, spatřuje oko naše miliony částíček prachu chvějících se v prostoru. K pro-

niknutí obdivuhodných tajů mikrokosmu stejně jako makrokosmu potřebuje oko pomoci drobnohledu nebo dalekohledu. — Jen duše osvícená a prosvícená světlem víry vnikne do hlubin tajemství Eucharistie. Není snížením lidského rozumu uvěřit vědě ve věcech, jež pouhým zrakem jsou nepoznatelné, nemůže být nedůstojným člověka ani věřit tomu, nač přirozený rozum nestačí. Známy jeden český psychiatr napsal před lety v Atheneu (Dr. Heveroch. Nemohu přesně citovat, poněvadž po zatčení všechny moje poznámky mi byly zničeny.): »Jak je šťastná stařena, která se k poznání existence duše dostane snáze a jistěji — pomocí víry, než my psychologové cestou vědeckého bádání. Konečný výsledek je stejný.«

Škoda, že předsudky a předpojatost tolik vadí rozmachu duše do oblasti nadpřirozena. Seznámil jsem se před časem s jiným universitním profesorem, autorem »Přírodní filosofie« (Dr. Velenovský). Bylo mi sympatické jeho prohlášení: »Neměl bych neděle, kdybych neprožil v ten den hluboké obřady mešní, jak je konají na Slovanéch (kež se záhy již dočkáme znovuzrození slávy emauzského kláštera). Proto jsem mu při jedné příležitosti přinesl článek, jenž naznačoval, jak by snad bylo možno, pokud je to ovšem vůbec možné, vysvětliti skutečnost existence podstaty těla Kristova pod způsoby chleba na základě nejnovějších teorií atomistických. Bylo mi smutno, když mne odbyl, aniž by se byl na článek podíval, rozhodným: »A priori je to nesmysl!« Pravý vědátor by neměl a priori již předem vše odmítat. Mnohý učenec litoval svého aprioristického postoje.

Víra nám objevuje pravdy z nadpřirozena, a kdo uzná možnost jsoucna nadsmyslového, metafysického, v logické důslednosti musí uznat i nadpřirozeno. A Eucharistie je zdroj nadpřirozena. Je to život. Kristus pravil, když mluvil o velebné svátosti oltářní: »Já jsem chléb života« (Jan 6, 48 až 51, 52).

A když se jeho posluchači hádali o smyslu slov těchto (v. 53), znovu zdůraznil: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já jej vzkřísím v den nejposlednější. Neboť tělo mé vpravdě je pokrm a krev má vpravdě je nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já Otcem žiji, tak i ten, kdo mne přijímá, bude živ mnou.«

Usmíváte se vy, kdož nevěříte? Smějete se naší víře? — Čtete apologii sv. Justina mučedníka, prolistujte »Apologeticum« Tertuliánovo. Poznáte, že už ve 2. století se pohané smáli křesťanům pro jejich víru ve skutečnou přítomnost Kristovu pod způsoby chleba. Není tedy tato víra naše výplodem scholastické spekulace, ne, je tradicí otců nejstarších, kteří stejně s námi z víry té žili a se silili, tradicí, jež vyvěrá

přímo ze slov Písma, ze slov Krista Pána samého. Ideová a filologická struktura aramejštiny, v níž byla slova ta pronesena, stejně jako řečtiny, v níž jsou zachována, nedovolují vykládat je jinak. Odcizuje se Kristu, kdo jim jiný smysl podkládá. Kristus nemyslel ta slova obrazně, jako ani nemluvil obrazně, když Velebnou svátost přisliboval, neboť již tehdy mnozí z jeho učedníků jej opustili říkajíce: »Tvrdá je řeč tato, kdo ji může poslouchati« (v. 60). A Kristus nechal je odejít, nevolal je zpět, ba byl hotov se zřici i svých apoštolů (v. 68), než aby odvolal jedinkou literu z toho, co řekl.

Proto i my se sv. Petrem vyznejme víru svou a zvolíme: »Pane, ke komu bychom šli? Ty máš slova života věčného. My věříme a víme, že ty jsi Svatý Boží« (v. 68, 69).

Nadpřirozenem tedy chceme oživovat a prosvěcovat svou práci těla i ducha, nadpřirozenem, to je silou a milostí Eucharistie.

Co požehnání tím získáme drahé vlasti své!

III.

Eucharistie a práce. — Nepatrnou hláskou je »a«. Spojuje však neobsáhlé pojmy. Práce — vše veliké, krásné, vznešené a ušlechtilé v řádu přirozena. Eucharistie — zdroj vši velikosti, krásy a ušlechtilosti nadpřirozené. A ve spojení obou spočívá základ všeho dobra. Co je tělo bez duše, to je přirozeno bez nadpřirozena, to je práce bez Eucharistie.

Co jiného je ono stále znovu a znovu se opakující volání po mravnosti a křesťanství?

Mír, mír a zase mír — po tom touží celé lidstvo znavené a zbědované. Ale není mír a nebude mír bez mravnosti, nebude mír bez křesťanství a není pravého křesťanství bez nadpřirozena, bez víry v Božství Kristovo, bez Eucharistie.

Mravnost je síla a předpokládá sílu, mravnost je život a musí čerpat ze zdroje života, a silou, životem a zdrojem života je Eucharistie. »Kdo jí tento chléb, bude živ na věky« (Jan 6, 58). Eucharistie pak předává tento život duši ve chvíli sv. přijímání. »Kristus žije v tobě,« volá autor spisku, z jehož nadpisu jsem převzal životní heslo, »život veškerého života, život hýřivé práce, plamenné horlivosti pro říši Boží . . . takový život žije v tobě.«

Co z toho následuje? — Že eucharisticky žít znamená žít prací, prací zvýšenou, vystupňovanou, nezištnou i smělou, bez úzkosti a bázně, prací bez oddechu, a to ve všech oborech práce, všední i mimořádné, přirozené i nadpřirozené, tělesné i duchovní.

Ve všem musí býti Kristus, abychom se sv. Pavlem mohli říci: »Žiji já, ne již já, ale žije ve mně Kristus.« (Gal. 2, 20.)

A to je první účinek Eucharistie. I další je prakticky prospěšný, a tedy i nutný pro lidstvo. Eucharistie je zdrojem společenství práce. »U stolu Páně přijímají miliony křesťanů jednoho a téhož Krista nerozděleně . . . Veškeré lidstvo celého světa je tak v pravdě spojeno, sloučeno v živé jednotě.« (Przywara, Eucharistie a práce. Srov. I. Kor. 10, 17.) »Toto pak jedno tělo musí však také konati životní práci. A tak eucharistické spojení jednotlivé duše vyrůstá a šíří se k eucharistickému spojení ve společnost všech duší a eucharistická práce jednotlivé duše důsledně vyrůstá a šíří se i do výše, dálky i hloubky eucharistického pracovního společenství všech duší.« (Przyw. tam.)

Ó vy všichni, kdož mluvíte o kolektivní práci! Dávno, ještě nežli lidem připadlo na mysl co podobného, dávno před tím osnoval Kristus v plánech lásky své toto společenství.

Kristus chce sjednotit lidstvo, v Eucharistii toto sjednocení uskutečňuje a jediné v jednotě eucharistických duší dlužno hledati základ trvalého míru a pokoje mezi národy a tím i pravého štěstí.

Věděl proto dobře sv. Otec náš Pius XII., proč právě uprostřed válečné vřavy vydal okružní list o mystickém těle Kristově (Enc. Mystici Corporis Christi, 29. 6. 1943, viz Ord. L. 1943, č. 12 a r. 1944, č. 1, 2, 3).

Obětí na kříži, obětí těla za nás vydaného a krve za nás prolité Kristus lidstvu vydobyl sjednocení, a v Eucharistii toto sjednocení stále obnovuje. Sv. Pavel napsal (I. Kor. 10, 15—17): »Mluvim k těm, kdož mi rozumějí. Posuďte sami, co říkám. Kalich požehnání, který žehnáme, zdaž není společenstvím s krví Kristovou? A chléb, který lámeme, zdaž není společenstvím s tělem Kristovým. Poněvadž tedy chléb jest jeden, tvoříme my mnozí jedno tělo, my mnozí, kteří bereme účast na jednom chlebě.« — »Přijímání Krista znamená znovu se zařazovati v tělo Kristovo. Kristus, který žije v jednotlivém člověku a působí jednotlivou prací, prolamuje osobní a národnostní ohrady tohoto jednotlivého života, rozšiřuje jeho omezenou úžinu k šíři světové. Světový Spasitel světové práce rozšiřuje úzkou jednotlivou duši v duši světovou a její jednotlivou práci v práci světovou.« (Przyw. tam.)

To působí Eucharistie tělem Kristovým, to působí i jeho krví, v živém eucharistickém těle kolující. »Krev Kristova oživuje, sjednocuje a očisťuje, a s výšín nekonečna se snáší na lidstvo déšť božství, uvádějíc do padlého lidského organismu prvky Božího života,« píše jiný eucharistický spisovatel (Igino Giordani, »Krev Kristova«, Praha 1946, str. 58), a pokračuje (str. 63): »Ježíš Kristus proměnil tedy svou krví otroky v bratry. Rozptýlení a rozdělení v kmeny a rasy, v nichž krev byla kvasem

roztržky a kde z roztržky klíčila válka, byly spojeny v rodinu slučujícím systémem Božího prokvení: ze staletého rozptýlení se vrátili do vlasti a domova kolem jediného Otce. Učinil z nich pokrevné bratry Kristovy. Pomyslete: pokrevné bratry Boží.«

Jestliže tedy nikdy lidstvo tak živelně nepociťovalo potřebu společenství, jako v dobách všeobecného zmatku a vybičované rasovosti, pak chápeme, proč právě v té době rozptýlení synové a dcery hledali útočiště u společného otce všeho křesťanstva, u náměstka neviditelné hlavy mystického těla Kristova, jak válečné dokumenty prokazují.

Šťastné lidstvo, zůstávají-li jeho různí kmenové i různé národní větve živými ratolestmi na živém kmeni pravého křesťanství. Neprospívá lidstvu ten, kdo jakýmkoliv způsobem zaviňuje odumírání a usychání těchto ratolestí. Jsem proto přesvědčen, že by bylo jistě možno dospěti i k užšímu spojení Čechů se Slováky hlavně na tomto základě, a stejně i onoho tak nezbytného sjednocení Slovanstva nebude dosaženo, leč na tomto podkladě, jak už vytušil Karel IV., zakládaje slovanský klášter v Praze. Vážím si proto nesmírně vzácného pochopení pro význam unionistických sjezdů velehradských, jak je veřejně osvědčil náš pan prezident.

Nebojím se v důsledku toho prohlásiti, že stejně ruší jak všechny unifikační snahy mezi Čechy a Slováky, tak i dobře míněné pokusy o jedno veliké a silné Slovanstvo ten, kdo odtíná kdekoliv a jakoukoliv ratolest od živého kmene pravé révy, již jest Kristus (Jan 15, 1), a tím znemožňuje zprostředkování životodárné mízy, prýstíci z Eucharistie.

Zvolá snad i dnes někdo: »Tvrdá je řeč tato, kdo ji může poslouchati?« (Jan 6, 60.)

Možná, ale musím tak mluvit. Ostatně ti, kdož mne jindy slýchávali, pamatují se, že jsem nikdy jinak nemluvil. Eucharistie a práce byly vždy mým programem. A nemělo by se zapomenout, že to byla katolická mládež, pro kterou byl překladem častěji uváděné knižičky narýsován pracovní plán. Duše eucharistické, eucharistiáni a eucharistiánky, jsou nejlépe uschopněni ke skutečné práci, a to k společenství skutečné práce. Eucharistie může obrodit mravnost a obnovením mravnosti zvýšit i výkonnost práce. To platí všeobecně, to platí zejména též pro pohraničí.

Případně bylo kdysi nazváno pohraničí periferií pražské arcidiecése. Je smutné vidět tam nezorané, neobdělané lány. Ale co říci o lánech duchovních? Děkuji upřímně vám všem, kněžím světským a řeholním, řeholním i farním sestram i všem laickým pomocníkům, kteří se neúnavně lopotíte na vyprahlém úhoru duchovním svorně s bratry a sestrami pracujícími na úhoru pozemském. Vnesme do obojí práce sílu a život z Eucharistie! Oživne krásný ten

kraj, oživnou i duše, i když na mnohých v obojím smyslu pracujících se naplní slovo evangelní (Jan 4, 37, 38): »Jeden seje, a jiný žne... jiní se dali do práce, jiní v práci jejich pokračovali.« Přece vždy vykonaná práce zahřeje, oblaží, povzbudí a nikdy nás neopustí Ten, jenž nejen jako Bůh, nýbrž i jako člověk s námi dlí ve svatostánku, i jako člověk, pravím, jenž poznal námahu práce, jenž proto naší práci rozumí a jenž stále z Eucharistie k nám volá: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.« (Mt. 11, 28.)

Nejmilejší! Není vyloučeno, že mnohý z vás si pomyslí to, co řekl Festus Pavlovi (Sk. Ap. 26, 24): »Ty blázníš... Mnoho studování tě připravuje o rozum.« Odpovídám i já se sv. Pavlem: »Neblázním, ale slova má jsou pravdivá a rozumná« (tamt. v. 25), třebaže tím se ani já nezříkám »bláznovství kříže« (srov. I. Kor. 1, 18, 23) a chlubím se s týmž apoštolem: »My blázní pro Krista« (I. Kor. 4, 10).

Upřímně mluvím a s plným vědomím toho, co říkám. Vždyť chci jen dobro vlasti i národa, a proto také nesmím opominouti nic, abych si jednou nemusel s prorokem vyčítat: »Běda mně, že jsem mlčel.« (Isaj. 6, 5.)

Spoléhám při tom na ochranu a pomoc všech svatých patronů našich českých, zejména sv. Vojtěcha, na jehož biskupský stolec jsem již nehodný byl povolán.

S opravdovou vděčností jsem proto přivítal návrh nejdůstojnějších slovenských spolubratří na posledních poradách biskupských v Olomouci učiněný, aby rok 1947 byl zahájen a prožíván jako *svatovojtěšský*.

Vidím i v tom velký důkaz lásky Boží. Oslavme my Čechové, a zejména my Pražané, co nejokázaleji 950. výročí mučednické smrti sv. Vojtěcha. Budu šťasten, jestliže uvidím, že vše, co velkého a krásného v literatuře, v umění výtvarném i v hudbě vytvoří hluboké duše české, že vše to bude dáno do služeb této myšlenky.

Odciníme tím křivdu, již se naši předkové na prvním Čechu světového formátu dopustili.

Přičiňme se všichni, každý svým způsobem, o to; pak jistě Bůh dobrotivý na přímlovu svého mučedníka a našeho patrona pomůže, aby naše drahá vlast zasedla znovu jako královna na prestol slávy mezi národy.

Na ty úmysly i já svolávám Boží pozhénání na vás, moji věřící, na dobrý pražský lid i na celý drahý národ.

Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

† Josef,
arcibiskup pražský a primas český.

Na Hradčanech, u hrobu sv. Vojtěcha,
dne 8. prosince 1946.